

Socialni dialog v Sloveniji: kaj se je spremenilo v dveh desetletjih?

- Dr. Miroslav Stanojević, FDV

Uvod: Determinante socialnih sporazumov v različnih obdobjih

Obdobja:

1. Prelom (1988-1992)
2. Stabilizacija in rast 1992-1996: 'veriga' treh enoletnih sporazumov (1994, 1995, 1996)
3. 'Evropeizacija' 1996-(2004)-2007
 - 1997-1998: unilateralna vladna intervencija
 - 1999-2002: letni dogovori o plačnih politikah
 - Socialni sporazum 2003-2005
4. Obdobje po uvedbi evra: socialni sporazum 2007-2009

1. Obdobje preloma 1988-1992

- Oblikovanje nacionalne države (temeljna družbena pogodba)

Ekonomski pogoji:

- Transformacijska depresija
- Naglo krčenje notranjega trga – boj za preživetje izvoznega sektorja
- Ekstremno visoka inflacija; vpeljava tolarja
- Rastoča brezposelnost in socialno nezadovoljstvo
- Ni bilo večjih problemom z deficitom in zunanjim dolgom

Politične institucije:

- ‘stare’ in nove politične stranke: razcepi, polarizacija in nacionalna integracija (oblikovanje nacionalne države)
- Proporcionalni volilni sistem; prve parlamentarne volitve in Demosova vlada (1990-1992)
- 1992: tehnična vlada

Institucionalno/organizacijskih predpogoji

- ‘stari’ vs. novi sindikati; visoka stopnja sindikaliziranosti
- Splošna opozorilna stavka 1992 (mobilizacijska moč ZSSS; od tedaj ta sindikat dominira na sindikalnem prizorišču)
- Vpliv GZS in izvoznega sektorja gospodarstva

2. Stabilizacija in rast 1992-1996 (letni sporazumi 1994-1996)

Ekonomski pogoji:

- Prvi znaki gospodarskega okrevanja (1993)
- Še zmeraj visoka inflacija (32 % leta 1993)
- Stopnja brezposelnosti 9% (MOD standard)

Politične institucije:

- Tehnična vlada v letu 1992, potem ob koncu 1992 predčasne volitve
- Oblikovanje velike (v osnovi levosredinske) koalicije (LDS, SKD, ZLSD in SDS): notranje napetosti in prva večja kriza leta 1994

3. Evropeizacija (vključevanje v EU in EMU)

3.1. Period 1996-2000

Ekonomski pogoji:

- Gospodarska rast
- Inflacija znižana pod 10 %
- Zmanjševanje (stopnje) brezposelnosti

Politične institucije:

- Oblikovanje ozke (levo)sredinske koalicije LDS-SLS

Institucionalno/organizacijski predpogoji

- Robustni sindikati
- Močna GZS in pojavljanje konkurence med delodajalskimi združenji
- Stabilizacija/institucionalizacija Ekonomsko socialnega sveta (ESS)
- Formalni zaključek privatizacije sprožene leta 1992: oblikovanje 'začasnega' ravnovesja - državno-managerskega kapitalizma

Dogovori o politikah plač iz tega obdobja

- Plačne politike: unilateralna vladna intervencija 1997-1998; potem sklenitve letnih dogovorov o plačnih politikah s socialnimi partnerji
- Sprejetje zmerne pokojninske reforme (2000)

3.2. Obdobje 2000-2004

Ekonomski pogoji:

- Gospodarska rast
- Inflacija pod 10 %
- Zniževanje stopnje brezposelnosti

Politične institucije:

- Široka (LDS) levo-sredinska koalicija
- Konsenz o EU in EMU ciljih
- **Institucionalno/organizacijski predpogoji**
- Sindikati: prevlada ZSSS, ni (vidnih) napetosti
- Novi zakon o delovnih razmerjih
- ESS je široko priznana in vplivna institucija

Dogovori in socialni sporazum 2003-2005

- letni dogovori o plačnih politikah (2000, 2001)
- Socialni sporazum 2003-2005: osredotočenost na 'mehki pristanek' v EU in EMU

4. Obdobje po uvedbi evra: socialni sporazum 2007-2009

Ekonomski pogoji

- Visoka stopnja gospodarske rasti, potem izbruh svetovne gospodarske krize
- Pred uvedbo evra je inflacija uspešno 'obvladana/potlačena', potem začne naglo naraščati, in nazadnje (kontekst krize) 'izgine'
- Stopnja brezposelnosti sorazmerno nizka, v zadnjem obdobju spet narašča

Politične institucije:

- velika sprememba v letu 2004: oblikovanje desno-sredinske (SDS) koalicije
- Konsenz glede zaključne faze vključevanja v evro območje
- Serije ostavk ministrov (za reforme, delo, znanost, zdravje)
- Volitve 2008: zmaga leve sredine

Institucionalno/organizacijski predpogoji

- Po volitvah 2004 desno-sredinska vlada napove radikalne neo-liberalne reforme (enotna davčna stopnja)
- Množični sindikalni upor – november 2005; vlada začne izgubljati podporo javnosti
- Oblikovanje konfederacije sindikatov javnega sektorja (KSJS)
- Zakon o GZS – ukinitvev obveznega članstva.

Kriza socialnega dialoga in Socialni sporazum 2007-2008

Pogoji socialnega sporazumevanja

- Temeljna socialna in politična pogodba (oblikovanje nacionalne države)
- +
 - Ključni pogoj: obstoj močnih interesnih organizacij (sindikatoev in delodajalskih združenj), ki se kombinira z interesi izvoznega sektorja
 - EU in EMU kontekst (inflacija in konkurenčnost)
 - Levo-sredinske vlade (ne izključno?)
 - Legitimizacijske potrebe vladnih koalicij (vsi sporazumi so se sistematično pojavljali v drugem delu mandatov)